

УДК 504.75.13.101.1

*Л. Є. Смола**доктор політичних наук, професор,**професор кафедри видавничої справи та редагування**Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут»*

АСПЕКТИ ВЕДЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ТА ГІБРИДНОЇ ВІЙНИ В КОНТЕКСТІ ЗАСТОСУВАННЯ КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Постановка проблеми. Початок ХХІ ст. охарактеризувався інтенсивним впровадженням нових технологій. Інноваційні процеси, які відбуваються у сфері комунікаційних технологій, значною мірою пов'язані із соціальними змінами у суспільстві: новий час диктує зростання інформаційних потреб громадськості, вимогу в отриманні оперативної якісної інформації в усіх її багатогранних проявах. Ріст нових засобів комунікації створив всесвітню аудиторію, де майже немає бар'єрів комунікації. Інформаційні технології здійснили революційні зміни в медіапросторі, надали великі можливості для інформаційного обміну та створили умови для ефективного використання надбань інформаційного суспільства. Ще М. Вебер твердив, що основою розвитку суспільства є не матеріальне, а духовне життя та сфера свідомості в цілому, а Г. Тард намагався пояснити характер взаємодії інформації, особистості та суспільства, ставлячи під сумнів можливість усвідомлення індивідуумом майже нездоланного впливу преси на нього. А. Арон, Д. Белл, Х. Ортега-і-Гассет та ін. акцентували увагу на «поояві мас» та майбутніх трансформаціях під впливом інформаційних процесів. Передбачливою була думка М. Хайдеггера, яку він виголосив ще в середині ХХ ст., щодо небезпеки швидкого розвитку технічної цивілізації, що неминуче причинить шкоди душевному стану людини. У промові «Відчуженість» він акцентував на небезпеці руйнування здатності мислити людиною, яке є запорукою її душевного здоров'я [1, с. 110]. Ставши швидким засобом передавання інформації з широкими межами свободи та видимої анонімності, інтернет об'єднав великі групи людей. Так, за даними ООН станом на 2012 рік доступ до інтернету мали понад 2,26 млрд. осіб у світі, а на кінець 2015 р. частка користувачів зросла до понад 50% населення Землі [2]. Філософ Й. Бенклер писав, що інтернет загалом, а соціальні мережі зокрема, могли б позитивно впливати на людські взаємовідносини, вони могли б допомогти людині досягти свободи через рівний доступ до інформації та через зниження вартості розповсюдження значимої інформації. Так, навіть можливість участі у інтернет-дискусіях дозволила активним інтернет-користувачам ставати виробниками політично значимої інформації, шукати одностороннім своїм політичним переконанням та здійснювати контроль над суспільством за допомогою онлайн-спільної моделі, яка не підпорядковується державній волі чи волі спонсорів політичної партії. Така можливість ще більше актуалізується в умовах панування авторитарного режиму. Оскільки мережеві комунікації надали можливість обходити традиційні механізми контролю [3]. Однак інтенсивний інформаційний

вплив також створив умови для маніпулювання масовою та індивідуальною свідомістю людей, коригування їхньої поведінки та прийняття рішень. Це, у свою чергу, зумовило застосування багатьох форм інформаційного впливу – від традиційних зовнішньополітичних заяв до менш явних, але не менш ефективних моделей (спортивні заходи, міжнародні торговельні виставки, досягнення в різних галузях технологій, культурні феномени як мистецтво, мода, реклама, перфоманс). Тому виникла нагальна необхідність аналізу комунікаційних технологій в умовах ведення інформаційної та гібридної війни. Інформаційна зброя стала ефективним засобом для вирішення багатьох військово-політичних питань. У цьому контексті особливої ваги набуває проблема протидії інформаційному домінуванню, пануванню (перевазі) одного геополітичного суб'єкта над іншими, тобто питання ведення інформаційної та гібридної війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зародження й удосконалення поняття інформаційного суспільства, виокремлення його основних ознак було відображено у наукових працях учених: Д. Белла, Ф. Вебстера, М. Кастельса, Е. Тоффлера та ін. Дослідження у цьому напрямі проводили й вітчизняні науковці, а також фахівці близького зарубіжжя (О. Вартанова, І. Засурський, В. Іванов, Б. Потятиник, О. Холод, М. Яцимирська, О. Зернецька та ін.). Серед дослідників інформаційного суспільства немає єдиного підходу щодо концептуального бачення комунікаційних технологій. Більшість вчених у своїх наукових розробках акцентували увагу на можливостях, які надають комунікаційні технології, як то у донесенні інформації чи забезпеченні прав людини (е-врядування). Комунікаційні технології вивчали Г.І. Захарова, А.І. Семенченко, О.М. Холод та ін. Однак складно виділити наукові доробки, які б аналізувати всі загрози в інформаційній сфері та особливості інформаційної війни в контексті використання новітніх комунікаційних технологій. Окремі аспекти інформаційної війни розглядалися в дослідженнях В. Лісічкіна, Л. Шелєпіна «Третья мировая информационно-психологическая война», О. Грєневцького «Информационная война против России», І. Панаріна «Технология информационной войны» тощо. Однак для цих робіт характерна певна заангажованість і відсутність наукового підходу до проблематики. Винятком є монографія А. Манойло, А. Петренка, Д. Фролова «Государственная информационная политика в условиях информационно-психологической войны», де представлена концепція державної інформаційної політики в умовах загрози використання іноземними державами арсена-

лу сил, засобів та методів інформаційно-психологічної війни в політичних цілях.

У науковій, спеціалізованій та публіцистичній літературі відсутнє однозначне трактування цього феномена, а використовується низка визначень сучасного типу ведення війни. Її називають нелінійною (*non-linear war*), не конвенційною (*unconventional warfare*), гібридною (*hybrid warfare*), змішаною (*compound warfare*), нестандартною (*irregular warfare*), «війною без лінії фронту», партизанською чи «конфліктом низької інтенсивності». Війна на сході України продемонструвала необхідність ґрунтовного дослідження цього феномена та розробки цілком нових підходів до реалізації політичних та воєнних цілей. Дослідник війни Мартін ван Клевельд переконував, що війна в класичному розуміння перестане існувати в найближчому майбутньому, а їй на зміну прийдуть конфлікти низької інтенсивності, з бойовими сутичками, терактами, масовими вбивствами мирних громадян та тотальною пропагандою, що стане одним з ефективних елементів контролю за населенням [4, с. 308–309].

Слід зазначити, що проблематика нелінійності сучасної війни розглядалася ще в 2005 р. в дослідженні Р. Арзуманяна «Нелінійна природа війни», де автор зазначав, що нелінійні аспекти війни передбачають різноманітні наслідки та неочікувані розгортання бойових дій, небов'язково видимі та прогнозовані у передвоєнний період [5, с. 117]. У західних дослідженнях такий тип війни найчастіше називають «гібридною» (*hybrid warfare*). Американський дослідник Д. Кілгаллен у своїй роботі «Випадковий партизан» трактує гібридну війну найкращим визначенням більшості сучасних конфліктів, які включають комбінацію партизанських та громадянських воєн, відсутність чіткої лінії протистояння, повстання та тероризм [6].

У найбільш широкому сенсі дослідники визначають новий тип війни як «нелінійна», однак на сьогодні відсутній єдиний підхід до трактування цього поняття. Таке поняття не має офіційного визначення в міжнародно-правових документах. Воно відсутнє також у доктринальних документах провідних країн світу. Гібридна (нелінійна) війна – нове поняття у військово-політичному лексиконі, яке означає широке застосування політичних, економічних, інформаційних, гуманітарних та інших невійськових заходів для досягнення політичних та військових цілей. Слід зазначити, що нелінійним аналізом політичних процесів тривалий час займаються провідні «мозкові центри» (RAND Corporation, Колумбійський, Гарвардський та Мічиганський університети тощо). Підґрунтям до такого аналізу стало твердження про те, що навколишнє середовище – це нелінійна складна система, що перебуває в стані постійних та певних змін, які складно передбачити.

Аналіз низки досліджень і публікацій дозволяє прийти до висновку, що у вітчизняній науці недостатньо ґрунтовно вивчене питання особливостей інформаційної та гібридної війни в контексті застосування комунікаційних технологій. Хоч деяким аспектам зазначеної проблеми присвячена низка праць українських та російських дослідників: Ю. Ан-

тоняна, Н. Амелюченка, В. Бебика, С. Кара-Мурзи, В. Карасика, В. Кулика, Є. Магди, Н. Миронової, В. Мейтуса, Д. Ольшанського, Ю. Шайгородського, О. Шейгал та інших. Так, до прикладу, О. Шейгал розглядає технології та функції інформаційного впливу як інструмента боротьби за владу, мобілізації до дій та політичної комунікації [7, с. 368]. О. Гапченко досліджує пропагандистський дискурс як засіб маніпулювання людською свідомістю [8, с. 347–353]. В. Мейтус аналізує засоби та технології впливу, ненасильницькі дії, гібридне протистояння в умовах інформаційного суспільства [9].

Мета статті – розглянути феномен інформаційної та гібридної війни в контексті розвитку комунікаційних технологій, проаналізувати її особливості та шляхи протидії.

Виклад основного матеріалу. В силу значної ефективності новітніх комунікаційних технологій та методів управління великими масами людей майже невідворотнім стало їх застосування на державному та міждержавному рівні. Першочерговою стала проблема захисту власного національного інформаційного простору. Філософ Д. Робертсон, аналізуючи взаємозв'язок інформаційних та суспільних процесів, висунув тезу, що «цивілізація – це інформація», за якою рівень розвитку суспільства визначається обсягами інформаційних обмінів [10, с. 17–26]. Американські дослідники (М. Лундт, К. Ховланд, Л. Доуб) прийшли до висновку, що будь-яке перше повідомлення про окремих факт здійснює більш сильний вплив на аудиторію, ніж всі наступні інформування. Змінити думку аудиторії впливу, яка склалася внаслідок первинної інформації, особливо в сфері політичних процесів, важче, ніж сформувати це ставлення. Мова йде, перш за все, про динаміку процесів масової свідомості, а не окремих груп, що мають вже сформовані позиції стосовно певної інформації [11]. Це зумовило появу твердження: «Якщо CNN не показало певну подію, то, відповідно, в реальності вона не відбулася». Цю тезу було взято на озброєння фахівцями в сфері інформаційних війн. Поле бою став інформаційний простір загалом, та інтернет зокрема. З'явилася нова сфера впливу – блоги, які вже показали свою ефективність у протидії в інформаційній війні. Використання «ботів» (програме забезпечення, що автоматично поширює певну інформацію), «тролів» (спеціально найнятих користувачів, яким оплачують поширення певної інформації) та хештегів (слово або фраза, яким передує символ «#» та об'єднує кілька статей, постів (текстових записів) однієї тематики) відкрили нові умови для ефективного ведення інформаційної та гібридної війни. Тролінг став ефективним інструментом для впливу на громадську думку, поширення чуток та провокування соціальних конфліктів [12, с. 285–294]. Низка провідних країн світу, розуміючи силу впливу таких технологій, створила відповідні спецпідрозділи для протидії у сфері інформаційного протистояння.

Сучасна система масової комунікації пов'язана з повною технічною комунікацією: електронні масмедіа зруйнували існуючі державні кордони, розширивши, з одного боку, можливості взаємодії, з

іншої, – образ майже повністю замінив реальність. Панівною стала технологія побудови образу, яку слід трактувати ширше, аніж формування іміджу. Стрімкість протікання суспільних процесів, темпів життя змушують сучасну людину «поспішати за часом», і це зумовлює доволі спрощений підхід індивіда до речей та подій, які його оточують. Пропаганда стала ефективним складником соціальних комунікацій. Цей феномен як складник соціальної комунікації поширюється та інтерпретується спеціально створеними текстами та візуальними матеріалами. Необхідним для її функціонування стало розповсюдження цінностей, що забезпечують (зміцнюють) владні позиції політичних акторів в ієрархії влади [13]. По суті, вона поєднала інформаційну та нормативно-ціннісну модель дійсності.

Аналіз аспектів ведення інформаційної та гібридної війни вимагає розуміння її дискурсу, який розкриває не тільки питання застосування інформаційних технологій та комунікативної взаємодії, але й концептуальну картину світу тих, хто формує цей дискурс. У контексті українсько-російського конфлікту – це, перш за все, корекція ціннісних орієнтацій та політичних інтересів об'єктів впливу. Як стверджує К.С. Серажим, дискурс як відображення процесу орієнтування людини в системі своїх цінностей, на основі системи мовленнєвих еталонів, здійснює ціннісне розчленування реальності: виявляє категорії «своє – чуже», формує те, що можна назвати «образом ворога» [14, с. 202]. Новітні технології дозволили більш ефективно формувати образ ворога за допомогою відеоряду, фейкових повідомлень, «свідчень очевидців» та ефекту «присутності». Образ ворога як сильний засіб впливу активно використовувався в українсько-російському протистоянні, де активно застосовується технологія поширення мемів – спонтанного розповсюдження певної інформації інтернетом усіма можливими способами. Мем (за Ч. Докінзом) як одиниця культурної усної або іншої інформації має властивість «розмножуватися» та неконтрольовано поширюватися. Можна твердити, що меми – своєрідна «мова» нового покоління, яка здатна великі тексти замінювати однією маленькою «картинкою» чи словом. Вони можуть мати патріотичне спрямування, як «кіборги», «укропи», чи принизливе для ворога, як «ватники», «сепари», «Правий сектор», «візитка Яроша», «бандерівські карателі», «українські націоналісти» – як міфологізований образ «ворога» дозволяють знімати із себе відповідальність за провали та демонструвати власні переваги («духовність», «останній оплот традиційних цінностей», «православну єдність», «братерську любов»).

Характеризуючи складники та особливості ведення інформаційної та гібридної війни слід зазначити, що в їх основі йде глобальна боротьба ідей – боротьба смислів. В українсько-російській війні це – боротьба «руського мира» (з ідеологією відновлення радянської системи) та нової постмайданної України (з новим політичним проектом та постколоніальним синдромом).

Зростання ролі невоєнних способів у досягненні політичних та стратегічних цілей; стирання меж

різниця між станом війни та миру; пошук союзників із числа місцевого населення (прихильні до сепаратистських ідей, матеріальні інтереси) та внутрішньої опозиції; неоголошення про стан війни, приховування наявності своїх військ на окупованій території; формування напруги в суспільстві, панічних настроїв, внутрішніх конфліктів, поширення хаосу в структурі інформаційного простору, дестабілізація ситуації в країні – руйнація елементів системи регулювання суспільних відносин; деструктивний вплив на самосвідомість громади; насадження пропагандистського дискурсу в контент соціальних медіа – основні ознаки та приклади застосування елементів зазначеного феномену.

Такий новий тип війни вимагає інтенсивного захисту та впливу на власний інформаційний простір. Так, сьогодні у Росії значні зусилля витрачаються на інформаційну обробку, насамперед, внутрішнього споживача. Перегляд повідомлень російських масмедіа, за завалами «інформаційного сміття», дозволяє прослідкувати ключові меседжі пропагандистів, спрямовані на російську аудиторію. Їх суть зводиться до тез: «Росія – велика країна, яка має вищу місію – врятувати людську цивілізацію від морального розкладання та занепаду», «Росія – взірець духовності, Захід – світ гріха і розпусти», «Захід хоче знищити Росію», «для стримування експансії ворожого Заходу годяться всі засоби, у т.ч. війна», «усіх росіян потрібно виховувати в дусі відданості Батьківщині та її Збройним Силам», «Крим – наш назавжди, і це наша сила» тощо. Безперечно, такий підхід можна трактувати як елемент афірмації – коротких висловів, що містять психологічну настанову, яка покращує та стабілізує психоемоційний стан людини чи окремих груп осіб, об'єднаних у спільноту. З іншого боку, російські теоретики інформаційної та гібридної війни (В. Сурков, В. Герасімов) головною загрозою для могутності РФ визначили дії потенційних супротивників у інформаційному просторі, спрямовані на підлив морального духу армії та населення Росії. Слід зазначити, що військові та пропагандистські дії РФ, попри їхню масивність та тотальність, мали окремий позитивний результат для України, оскільки сприяли прискоренню процесу самоорганізації суспільства, самоідентифікації українців та прискорення процесу формуванні політичної нації.

Слід виділити ще один вагомий аспект ведення інформаційної та гібридної війни початку XXI ст. – «документальність». Сюжети «Life News» мали на меті не тільки створити «картинку світу» для телевізійної аудиторії, але й сформувати нову «реальність», де було відведене місце «розп'ятим хлопчикам», «західноукраїнським карателям», «натівським військам» та «мужнім ополченцям». Новини перестали бути джерелом поширення актуальних повідомлень, а стали нести виключно власну пропагандистську лінію. Дослідник Р. Гер пише, що «документальне кіно стала своєрідним медіумом реальності, де можна змінювати порядок фактів, акцентуючи на одних та замовчувати про інші» [15, с. 392]. Такий підхід дозволяє трактувати у потрібному ракурсі реальні події, факти, а, головне, – підтверджувати пропаган-

дистські кліше правдивими «свідченнями» очевидців з місць подій. Деякі західні та українські фахівці навіть почали говорити про новини 2.0. як про пропаганду 2.0. – ефективний інструмент маніпуляції з інформацією.

Афективність (емоціогенність) дискурсу такого типу війни зумовлена психоемоційним перевантаженням та апелюванням до емоцій. У цьому контексті необхідно відмітити домінування аудіовізуальної інформації з посиленням емоційним складником: «*Ми побачили хлопчика розп'ятого*», «*Росія була уражена в самісіньке серце зрадою братської України*», «*Голодомору не було – це спільна трагедія всіх народів СРСР*», «*Україна хотіла «схом'ячить» російський газ та Ростовську область*», «*Тарас Шевченко – син України, вихованець Росії*», «*Новоросія – нова демократична країна*», «*Українська армія воює з «мирним російськомовним населенням: шахтарями та фермерами*», «*Нам необхідна маленька переможна війна*».

Основними інструментами інформаційної та гібридної війни стали інформаційні заходи як засоби військово-політичної дезорієнтації противника; дезінформація щодо власних ресурсів; дії, спрямовані на поразку чи блокування каналів передання даних з метою дезорієнтації й дезорганізації, створення атмосфери напруженості в українському суспільстві від постійного очікування ударів і масованого наступу по всій лінії фронту та вплив на масову свідомість українців з метою деморалізації та поширення паніки. Однак основними методами залишалось дезінформування – навмисне поширення неправдивої (неточної, «дозованої») інформації, а також маніпулювання інформацією – спроби змінити суспільну свідомість та критичний спосіб мислення [16].

У програмі базової підготовки фахівців силових структур РФ вказано, що основною формою проведення заходів інформаційної війни є таємні інформаційно-психологічні операції, які здійснюються шляхом керованого інформаційного впливу на індивідуальну, групову або масову свідомість, волю та почуття громадян іншої країни, та здійснення підризу інформаційної інфраструктури противника. Об'єктами такого впливу є не лише свідомість, воля та почуття військовослужбовців та різних верств цивільного населення противника. Зазначений вплив також має поширюватися на представників системи прийняття управлінських рішень у політичній, економічній, соціальній, науково-технічній сферах та у сфері забезпечення безпеки і оборони країни. Дискредитація дій останніх (вірних чи хибних) є ефективним методом послаблення противника. Крім того, на думку російських теоретиків, при плануванні заходів інформаційного впливу особливу увагу слід приділяти критично налаштованому контингенту (радикалам, опозиції, криміналітету і всім «ображеним» владою) як потенційному джерелу посилення кризи у ворожому соціумі.

Нинішнє українсько-російське протистояння тривалий час характеризувалося переважно оборонним, а не наступальним характером дій української сторони, зокрема в інформаційному просторі. «За-

хисні дії» українських офіційних кіл у вигляді виправдань: «не бомбили», «не вбивали», «не здійснювали тих чи інших заходів», «не супроводжувалися симетричними наступальними «ударами». Цілком ймовірно, що, наслідуючи приклад Ізраїлю, Україна таки вдасться до фізично закриття своєї території від проникнення озброєних угруповань з російської території. Однак на відміну від фізичного простору, побудувати «стіну» в інформаційному просторі в сучасних умовах практично неможливо.

Висновки. Комунікаційні технології вже формують зміст процесу суспільної взаємодії та розповсюдилися на все поле політичної влади, політичних процесів та державного управління, вони застосовуються як в легальних процесах застосування влади, так і в не конвенціональних, які передбачають застосування нелегітимних дій (маніпулювання громадською думкою, технологія залякування, тероризм, психологічні акції тощо). Вплив на інформаційний ресурс держави став одним з джерел загроз для національної безпеки будь-якої країни, незалежно від рівня її розвитку та впливовості.

Доступ до широкомасштабного використання нових комунікаційних технологій та контролю за мас-медіа багаторазово посилив можливості інформаційного впливу на людей шляхом зміни інформаційного середовища суспільства. Результативність використання технологічних засобів стала залежати від сукупності ресурсів, задіяних в інформаційній чи гібридній війні, та рівня інтегрованості країни у світові інформаційні процеси. Однак створення більш інтерактивних, інтегрованих із соціальними медіаформатів дозволить використовувати альтернативні джерела інформації та протидіяти в умовах інформаційного протистояння.

Аналіз наукових доробок в зазначеній проблематиці дає підстави констатувати неналежну увагу наукової спільноти, зокрема української, щодо цього важливого напрямку досліджень. Напрацювання носять здебільшого науково-публіцистичний та просвітницький характер без глибокого аналізу зазначеного феномену, його складників та соціогуманітарних аспектів інформаційних технологій. При цьому відповідні публікації у своїй більшості зводяться до розвінчання брехливих та абсурдних пропагандистських сюжетів (російських ЗМК) та до виявлення проявів масового психозу серед населення.

Російські пропагандисти зруйнували уставлену «картину світу» не тільки власного народу, де українці перестали бути «братами», але й внесли зміни в масову свідомість українців, які, здебільшого, стали ідентифікувати росіян як «ворогів». Як зазначала письменниця О. Забужко, «...з початком бойових дій ми для нападників стали вже не «хохли», а «украї». Дискурс змінився, нас «підвищили рангом». На місці смішного, дебілкуватого тубільця-салоїда («младшого брата») в імперській свідомості з'явився таємничий, грізний «укр.» – це і є визнання української незалежності: кінець колоніального міфа» [16]. Однак російські фахівці інформаційної та гібридної війни детермінувати також процеси в низці країн Європейського Союзу та в деяких країнах пострадянського простору, де почали створюватися структури

та підрозділи, метою яких стане аналіз та протидія в інформаційному просторі.

Конфлікт на сході України підтвердив тезу про очевидну зміну парадигми сучасної війни. Навіть за умови припинення активних бойових дій Росія продовжить використання методів інформаційної та гібридної війни проти України, поки матиме для цього політичні та економічні ресурси. Пропагандистський дискурс став новим етапом розвитку російської владної системи, де поряд із традиційними формами пропаганди та агітації стали застосовуватися новітні інформаційні технології. У дискурсі з'явилися нові конотації та підходи для підвищення ефективності впливу: «документальність», емоційність та домінування аудіовізуальної інформації. Як показали події українсько-російського протистояння, контроль над своїм інформаційним простором став не менш (а, можливо, і більш) важливим за наявності сучасного озброєння та підготовленого війська.

Загрози в інформаційній сфері, що зросли в умовах інтенсивного розвитку комунікаційних технологій, вимагають теоретико-методологічних та практичних розробок в цій царині, кардинальних змін у законодавчому полі та у сфері національної безпеки. Нагальною стала необхідність захисту власного інформаційного простору та створення власного якісного інформаційного продукту.

Література

1. Хайдеггер М. Разговор на проселочной дороге: Сборник / М. Хайдеггер. – М., 1991.
2. ООН представила данные о пользователях Интернетом в 177 странах мира [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.un.org/russian/news/story.asp?NewsID=18268#Ujr0vW_T-0s.
3. Benkler Yochai, *The Wealth of Networks: How Social Production Transforms Markets and Freedom* (NewHaven: Yale University Press, 2006). http://www.benkler.org/Benkler_Wealth_Of_Networks.pdf.
4. Клевельд М. Трансформация войны / М. ван Клевельд. – М., 2005.
5. Арзуманян В. Неленная природа войны / В. Арзуманян // «21-й век». – 2005. – № 1.
6. Kilcullen D. *The Accidental Guerrilla. Fighting Small Wars in the Midst of a Big One* / David Kilcullen. — Oxford University Press, 2009. – л 346 p. – [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09592318.2012.632871#abstract>.
7. Шейгал Е.И. Семиотика политического дискурса / Е.И. Шейгал. – Волгоград : Перемена, 2000.
8. Гапченко О.А. «Політичне навантаження мови» як об'єкт лінгвістичного дослідження / О.А. Гапченко // Мовні і концептуальні картини світу. Вип. 30. – К., 2010.
9. Робертсон Д.С. Информационная революция: наука, экономика, технология. Реферативный сб. / Д.С. Робертсон ; ИНИОН РАН – М. 1993.
10. Мейтус В., Мейтус В. Массы, движения, революции. – К., 2008.
11. Doob L.W. *Public Opinion and Propaganda*. New York, 1956; Novland C. et al. *Order of presentation persuasion*. New Haven, 1957.

12. Ксенофонтowa И.В. Специфика коммуникации в условиях анонимности: меметика, имиджборды, троллинг / И.В. Ксенофонтowa // Интернет и фольклор. Сборник статей. – 2009.

13. Westen D. *The Political brain. The role of emotion in deciding the fate of the nation*. NY, 2008.

14. Серажим К. Дискурс як соціолінгвальне явище: методологія, архітектоніка, варіативність. / К. Серажим ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2002.

15. Gehr R. *Whymoviesmakethebestjournalism*. – Columbia Journalism Review, 2015, May 27. http://www.cjr.org/analysis/documentary_journalism.php.

16. Присяжнюк Д.М. Застосування маніпулятивних технологій з боку Росії в ЗМІ України (на прикладі Криму) / Д.М. Присяжнюк [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://vuzlib.com/content/view/1108/23>.

17. Забужко О. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.facebook.com/oksana.zabuzhko/posts/10152543844108953>.

Анотація

Смола Л. Є. Аспекти ведення інформаційної та гібридної війни в контексті застосування інформаційних технологій. – Стаття.

У статті розглядається поняття «інформаційна війна», «гібридна війна», цілі, способи та методи її ведення. Аналізуються новітні комунікаційні технології як інструменти інформаційної війни: соціальні мережі, блоги та форуми. Описується нове інформаційне явище – мемі. Стверджується, що прийоми та методи інформаційного протистояння з воєнної сфери успішно перенесені у політичну площину. Робиться висновок, що інтерактивні формати із соціальними медіа дозволяють протидіяти інформаційній агресії. Зазначаються основні аспекти інформаційного домінування: проникнення в інформаційне середовище країни, формування внутрішніх конфліктів, паніки, хаосу в інформаційному просторі, руйнування елементів соціальної системи.

Ключові слова: інформаційна війна, політична комунікація, мас-медіа, інформаційні технології, інформаційне протистояння, медіапростір.

Аннотация

Смола Л. Е. Аспекты ведения информационной и гибридной войны в контексте применения информационных технологий. – Статья.

В статье рассматривается термин «информационная война», «гибридная война», цели, способы и методы её ведения. Анализируются новейшие коммуникационные технологии как инструменты информационной войны: социальные сети, блоги и форумы. Описывается новое информационное явление – мем. Утверждается, что приемы и методы информационного протистояния с воєнної сфери успешно перенесены в политическую плоскость. Делается вывод, что интерактивные форматы с социальными медіа позволят противодействовать информационной агрессии. Указываются основные аспекты информационного доминирования: проникновение в информационную среду страны, формирование внутренних конфликтов, паники, хаоса в информационном пространстве, разрушение элементов социальной системы.

Ключевые слова: информационная война, политическая коммуникация, СМИ, информационные технологии, информационное протистояние, медиaprостранство.

Summary

***Smola L. Ye. Aspects of information and hybrid warfare in the context of information technology.* – Article.**

In this article term «information warfare», «hybrid warfare», its targets, methods and practices are examined. Latest communication technologies as tools of information warfare is analyzed, all kinds of social networks, blogs and forums. Memes – new information phenomenon is described. It is alleged that the techniques and methods of information confrontation with the military sphere is suc-

cessfully transferred to the political plane. It is concluded that interactive with social media information will resist aggression. Indicate the main aspects of information dominance, penetration into the information environment of the country, formation of internal conflicts, panic, chaos in cyberspace, destruction of elements of the social system and so on.

Key words: information war, political communication, mass media, information technology, information confrontation, media landscape.